

Д.Г. Барашков аатынан Бахсы орто оскуолата төрүттэммитэ 100 сыла

2012 сыл - Бахсы оскуолата 100 сааһын туолар бэлэ сыла. Ахсынны 1 күнүгэр үөрэммит оҕолор, үлэлэбит дьон бу дьоро күнүгэ аастыгы астыһа, үмүбүтү өйдөтүһэ мустуастара. Күн айы көрсүбэт, биһигэ үөрэммит дьон, эдэр-чэгиэн саастарыгар үлэлээн аастыт араас көлүнэ үмүтталлар үөрэ-көтө көрсөн, ирэ-хоро кэпсэтин ааһыастара, сана көлүнэ оҕолору санураау - кэрэсхили көрүөстэрэ. Ол үйэ кэрдиис кэмнэрэ алтыһан, үмүрүһэн ааһар түгэннэригэр биһиги хайаан да бу бүгүнгү үбүлүйдээх оскуолаа аата инэриллибит, Саха сирэ, Чурапчы

ода, улахан муора портары кытта биһигэ үлэлэһии дуоҕабарын түһэри, Ташкент, Алма-Ата куораттарга эрдэтээнтэ оҕуруот аһын, фруктаны самолетуан аҕалы курдук сана хайыскалары кыһарбит. Республика "Холбос" хааччылар 25 оройуонугар 1000 маһыһын, 300 сана бэкээринэ үлэһэ киирбитэ, кондитерскай оҕоһук 250 сана көрүгэ астанар буолбута. Маны таһынан сүүһүнэн ыскалаттар, типовой булуустар, оҕуруот аһын кыһыннары харайар хранилищалар тутуллубуттара. Данил Григорьевич Барашков кэмгэр оҕоһуллубут, тутуллубут ба-

тиһэргэ, үлэ туһугар күүһүн-уоһун, бириэмэтин харыстаабатара. Кини государственной таһымнаах бочуоттаах уонна эпизиттээх үлэтэ республика бүтүгүнү социальнай-экономическай сайдыытыгар, биһэ туруктаах буоларыгар сирдэбитэ.

90-с сыллар саҕаланналарыгар Петр Данилович, уопуттаах учуонайы, үлэһэ-олоххо актыыбынай көрүүлэрдээх салайааччыны государственной былаас органнарыгар үлэһэ ыһырбыттара. Бу кэмгэ кини наставнигынан уонна доҕорунан Саха сиригэр суверенитет олохтооһугар экономикай олох уур-субут республика биһир бастыг эконо-

сылаах сыралаах үлэтэ "1980 сыллар социалистическай куоталаһы кыайылааҕа", СР Президиумун "2000 Утуо дьыла", Россия Госкомстатын "2002 сыллаахха Бүтүн Россиятааҕы нэһилиэнньэ биһэрэ-пиһигэр көхтөөх кыттыгытын иһин", Россия Пенсионнай фондатын 10 сыллаах үбүлүөйүгэр социальнай үлэһэ "Үлэ ветерана", "Чурапчы улуусун бочуоттаах попечителэ" знактарынан билиэтэммитэ. Кини Россия Пенсионнай фондатын уонна СР Правительствотын Бочуотунай грамоталарынан наараадалаһыта. Петр Данилович Бахсыга таһара дьэтигин

КИНИЛЭРИ ҮТҮКҮТҮ, МАХТАНА ААТТЫЫБЫТ

үлүһа, Бахсы нэһилиэгэ үтүө-мааны сайдылаах дойду буоларын туһугар сыратын биһирбит, аҕалы кыһаллыбыт Данил Григорьевич Барашков уонна 1997 сылтан оскуолабыт Попечительскай Субетин тэрийэн салайбыт, үлэтин туһугар кырыы, кыра нэһилиэгинэн аҕалыбыт Бахсыга сана таас оскуола тутууларын ситиспит Петр Данилович Барашков ахтан-санаан ааһыастыт ...

Бүгүн эһиэхэ кинилэр тустарынан сийливи кэпсэһипитин баярабыт. Барашков Данил Григорьевич 1914 сыллаахха ахсыһы 23 күнүгэр Чурапчы улуусун Бахсы нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Бахсы-началынай оскуолатыгар үөрэммитэ. 1937-1938 сс. саха национальнай байыаннай оскуолатыгар үөрэммитэ. Бу үөрөһөр үһүлүчү ситиһиллэммитэ. САССР Кини Ситэриилээх Комитетын Бочуотунай Грамотатынан наараадалаһыта. Кини ордук хайыһага үчүтэйдик сүүрэрэ, спортивнай оонньууларга бастыг, дисциплина, ой-санаа бастыг холобура этэ. Оскуоланы бүтэрэригэр "Кыһыл Армия младший командира" дээн суруллубут байыаннай билиэти, "Ворошиловская стрелок", ГТО, ПХВО уонна "Кыһыл киириэ" значоктары ыһыта.

1951с. Үрдүкү аты-эргизэн оскуолатын бүтэрбитэ. 1953с. Саха АССР министрдарын Советын председателин солбуйааччынан анаммыта. Бу үлэһэ Данил Григорьевич советскай-хаһаайыстыбаннай үлэни сатабыллаах тэрийээччи быһыыгынан биллибитэ. 1956с. Д.Г. Барашков партия соруудаһыан Өлүөхүмэ оройуонугар ССКП бастагы секретарьнан үлэһи барбыта. Кэпкэ сылларга "Колымтор" ситиһимитигэр, олохтоох оҕорон таһаарыы министригэр ситиһиллээхтик үлэлэбигэ.

1960-1980с. республикатааҕы "Холбос" потребительскай союһун председателин солбуйааччынан, кэлин председателинэн үлэлэбигэ. Данил Григорьевич кытта биһигэ үлэлэбигэ Д.С. Непиторов уонна Е.Е. Фремов ахтыһыларга биллэххэ, Д.Г. Барашков салайар кэмгэр "Холбос" ПО Саха сиригэр эрэ буолбакка, бүтүн Советскай Союзка үчүгэй үлэһинэн биһирэммитэ.

Данил Григорьевич аты-эргизэн үлэһигэр кини уобаластарга навигация кэмилэр табаары күүскэ таһыы, хоту улуустарга гражданскай авиация көмөтүнэн илдьи, нэһилиэнньэ бэйэтин кыаһынан бордууксууа оҕорон атыһылырыгар кыах биһир, Архангельскай

за күн бүтүнүгэр дьэри туһалыы турарын "Холбос" ветераннара ахталлар.

Д.Г. Барашков сааһын тухары олох оргуйар үөһүгэр сыдыбыта. Хас да төгүллээн Сунтаар, Амма, Өлүөхүмэ, Уоһаз Дьааһы улуустарыттан, Дьоккуускай куорат Октябрьскай уокуругун аатыттан Саха АССР Верховнай Советын депутатынан таһылыбыта.

Д.Г. Барашков - "САССР Тыатын хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ", "Үлэ Кыһыл Знамята", "Бочуот Знага" орден кавалера, Саха АССР Верховнай Советын хас да төгүллээх депутаты. Төрөөбүт дойдута Бахсы нэһилиэгэ сайдарыгар, дьоно-сэргэтэ олох туһугар үтүс сыратын уурбута. Үөрэммит оскуолатыгар бэйэтин 400 кинигэлээх баай библиотекатын бэлэхтээбитэ. Бахсы дьоно туруорсан, 2002 сыл балаһан ыйын 1 күнүгэр кээн туттар биһир дойдулаахпыт Данил Григорьевич Барашков аата Бахсы орто оскуолатыгар интэрииллибитэ.

Петр Данилович Барашков Данил Григорьевич төрөһүт уола. Кини 1946 сыл от ыйын 19 күнүгэр Дьоккуускай куоракка төрөөбүтэ. Новосибирскай куорат физико-математическай оскуолатын бүтэрэ, кини Новосибирскайдаагы государственнай университетке туттарсан киирбитэ. Үрдүк үөрэххэ үөрэнэ сырыттарына Советскай Армия кэпсэтигэр ыһырбыттара. Сулууспалаан кэлээт, Петр Данилович Саха государственнай университетин физико-математическай салаатыгар көспүтэ. Кини 1973 сыллаахха университеты туйгунук бүтэрбитэ. Үлэтин Россия Наукаларын академиятын Сибирдээҕи филиалын прикладной математика уонна ааҕар-суоттуур техника отделын лабораториянан саҕалаабыта. Петр Данилович научнай - чыгчыйэр үлэ бары таһымнарын ааһан, младшай научнай сотрудниктан саҕалаан, отдел сэбиэдэс-сэийгэр тийэ үүмүтэ.

Петр Данилович - физико-математическай наука кандидата, 20 научнай ыстатыйа автор. Кини РНА академиктарын Н.В. Черский, Г.Ф. Крымский, Н.Г. Соломонов, В.П. Ларионов кытары биһигэ үлэлэбигэ, тэригэ общественнай-политическай олохтор көхтөөхтүк кыттыбыта. Россия Наукатын Академиятын Сибирдээҕи салаатын холбоһуктаах профкомун секретарьнан үһүнүк үлэлэбигэ.

Петр Данилович үрдүк профессиональнай таһымнаах, кээн билилээх киһи буолан, олохун тухары туруоруммут сыалын-соругун си-

Данил Григорьевич Барашков.

Петр Данилович Барашков.

ноһиһа Роберт Андреевич Буринов буолбута. Бу Роберт Андреевич салайааччылаах эдэр финансистар хамаандалара оччотоогу уустук эрэри, интэриһинэй кэмгэ республика туһугар үтүс туһалааҕы уонна суолталааҕы оҕорбута.

1995 сыллаахха Петр Данилович Барашков СР Экономикага государственнай комитетын председателин бастагы солбуйааччынан анаммыта. Кини 1996-1998 сылларга республикадаагы палоговай политика туһунан сокуон олоххо киириитигэр көхтөөхтүк үлэлэспитэ. Петр Данилович Саха сирин социальнай-экономическай сайдыытыгар үбү түмэр инвестиционнай бюджет олугун уурсубута.

Петр Данилович 1995 сыллаахха РФ Правительствотын уонна СР Правительствотын икки ардыларыгар түһэрсиллибит бас биллэһи уонна боломуочуулары тыһыһы туһунан дуоҕабар бырайыагын оҕорсоро уонна бу суолталаах докумуон олоххо киирээригэр үлэлэспитэ.

1998 сыллаахха Петр Данилович Барашков СР Пенсионнай сулуус-па департаменын директорын бастагы солбуйааччынан анаммыта. Кини кыттыгытынан РФ Пенсионнай фондатын СР Правительствотын икки ардыгар сөбүлэһи түһэрсиллибитэ. Ол түмүгэр республикадаагы социальнай программалар олоххо киирэллэригэр Пенсионнай фонда өҥөтө улааһыта. 2004 сыллаахтан Петр Данилович СР Федеральнай баайы-дуолун салайыһа агентствотын территориальнай управлениетын салайааччытын солбуйааччынан үлэлэбигэ.

Петр Данилович Барашков өр

чөлүгэр түһэригэ көхтөөх кыттыгытын иһин Архиепией грамотата туттарыллыбыта.

Этиллибитин курдук, 1997 сылтан Петр Данилович оскуола Попечителлэрин Субетин салайыбыта. Биһиги, Бахсы дьоно, кини оскуола тутуугун наадатыгар үтүсүк кэлэрин-барарын, дьону кытта олус истинник, кэпсэтин, үлэһэ көбүлүүрүн, 2002 сыллаахха оскуола аҕатын аата интэриһлэригэр ис сүрэгиттэн долгуһан туран тыл этэн, "Д.Г. Барашков аатынан Бахсы орто оскуола" дээн суруллубут дуоска манан сабыһытын сэрэнэн арыһа тарыһын, кырачааннартан манһыйан, мичээрдээн туран, маннайгы кылаас оҕолоругар бэлэх аҕалан туттарарын, дойдутугар кэллэһинэ куруук сүрдээх чыгчыйтык үөрэ-көтө, сүргэтэ көтөбүлүн сыдыарын барытын өйдүүбүт.

Аал Луук Маска үрүн көмүс батыйа батары аһыһылаан, үс үйэ туһаары күлүмүрдүү туар үһү дээн саха таабырынын тааһыта - үтүө киһи аата.

Биһиги, Бахсы дьоно, төрөөбүт дойдубарыгар үлэлэргэ умнуллубат үтүөнү оҕорбут бу уолуу-аҕалы Данил Григорьевич, Петр Данилович Барашковтар ааттарын куруук ыттыкты, махтана ааттыбыт уонна бүтүгүнү күнүгэ биһиги эдэрччаныгэр холобур оҕостон баттыһар дьонноһуттан мунура суох үнрөбүт.

Жанна БАРАШКОВА,
оскуола учуутала.

(Д.Г. Барашков хомуйбут матырыйаала туһаныллыта).

МТС УСТУОРУЙАТЫГАР — ЫСТААРЫҢЫННАР ДИНАСТИЯЛАРА

Минийлэхэр Чуратчыгаары МТС 70 сыллаах үстүөрүһүгэ таһылант 2002 сыллааха тахсыбыт бортээкит оҥоһуулаах көннөтө сытар. Кумааһыга, таһа, сүрүтэ-бөмбөт чумукайа, хаартыһаҕа элбөҕү-уһуанук үйэтэтигэ көннөтө диэх сүрүлүк. Аата да МТС оруолу туһору көрөһөннөр. Кырдыһа да оҥууга. Оҥоһон арабүлүүсүһүтүн көннөтөтигэ 30-гус сыллааха дээрэ Саха сиригэ тыһытын хаһаайыһытага техника диили бөлүккөс оморбута. Дойдуну индустриализациялаһып сайдан, оройуон аайы МТС-тар тэриичибиттэре тыа сиригэ отогорон таһаарыһа-тыгар арабүлүүсүһү тэнэ буолбута. Трактор, массиналы, комбайн, көмбайн дизинэри сатта көрөт, тыа сиригэ дэҥо сөрүү-махтайылы бөрү буолбуппун, уйуларбеп уһуктан, өрөк сырыһы саарыкты-батыгар тардыһып күүһүрбүтэ. Колхозстарга МТС техникалар төбөтө, илгит ыар үлэтин салбыдан бурулук, ол, таһаары таһыһытын үлэлэрин чэпчэппитэ, көҥөспитэ, сыраализм туугутун илэ-бодо көрдөрбүтэ. бородууксуйа оҥоһуутун үрдүккөтэ. Ону дьарастыһып үлэһит нуру-от быһааска итэһилэ муһура суох күүһүрбүтэ. Маннайгы МТС-тар кээһэлтэх үлэлэрэ партия, быһаас үөрэттүүлэрин илгитик дьарастыһаат дьаһалып чыаһаппытэ, сэрпэхтээх идеяга олукко көөрөһүтүгөр, фашизмга суулаарыһа кытта тээрдибитэ. Колхозтооҕах ыччат кыһыһып-уоллуун МТС-ка техникаһып баһыһып таһаһыһа күүстөхтө. Куораттыкы, оройуоннарыһан 3-түү ыһыах курстар аһылланнар, олуктоох кадрлар МТС-тар сүрүн күүстэринэн буол-буттара.

[illegible]

үлестіріні. Ордук учуутал башыгыттан
таһаһа аралтыгыт.

Мин 4 сэл подучилишсез үөрэмнэри (1944-1948 сс) убайым аахха дьадаһан оро сибсэхтэй өйдүүр дьондурууан барыттын үрдүктэн көрөн, убайым Прокопий Прокопьевич багытаан трактористка Вера Егорова Старостинаһыан хийдэх курдук бэрээньэстэхтэ үлэлиилэрини көрөн улаһан ыһтым. Күнүнүн хайаан да мастарыссыайга өлөрөн техниканы оромучулууллора. Бүтүһүү арыа, үгүлүс буолан тахсалара. Вера иһиттэ кыт-кыһын тыһа дьадаҕы иһэлэһэ тахсара. Калин Хадарга ыал буолан олороору, ол тыһаыһытыһан иһитин үгүсүн сизин эрдэ үйүлэһинтэ Убайым буоллар-аа мастарыссыайтан тахсыат, сууна-таранан, тегэһын уларыттан көтүөрада курсаннары үөрөтө тахсара. Курсаннар кини үөрэтэрин хайр-былыһаан, астыһаһарыт, иттиһэ хайаһыһар хоһоонорун аһыһарын өйдүүбүн. Ону бэйэтэрдэни МТС 2002 с. тахсыыт иһиттэһэр бэйр үөрөнэ-эттэ иһирэх тыһыларын аһыһа суруй-бут. Ону учууталын үлэтин туһунан түмүк тыһыла маһыһтар. - Үгүтэй техникэсэй бэрээһэх, тракторга улахан практиканы барбыт буолан, билини куруук техниккага туох да сыһыана суох тыһ муһаск дьонугар тэһиһтэ, ыһаһарыһаһа тыһыһан үөрөтөт, тракторга үлэһкэһэ үһүйбүтэ, умсу-гүһүтэ. Бэйэһи иһиттэһэһэ дараһы, кини-бизэһэ дьыһа үгүстэри үөрөһтэһэ. Оһон МТС-ка иһалэх иһдрдэри бэрээһиһиттэ бэйэтэн кыһаһаһын көһһрһиһт өһөһөһ". М. Л. Толстикова дьин трактористка эмэһ бу иһиттэһэ. - Минини иһуһтаах тракторист Прокопий Прокопьевич Старостин үөрөһтэ. 1942 с. саас "Кыһын өһөһ" көһуһска ыһыһа ыһа тахсыһыһым" - дьин бэйэтин аһ-һыһаһар суруй-бут.

Бийигт "Трактор" хэлхээг тутгутагч биеэр дайдуулах ахтарьтай сөрлийн нэмэлтээр, нэн шигтгээтэй дагуу өрсөлттэй Ленин орденных комбайнер А. Н. Кардашевский, трактористар П. Н. Сибиряков, Е. С. Платонова-Старостина, М. К. Кардашевский, Н. Петров-Очугуйдуур бари П. Старостин курсуу ааспытгара, тагнаарьшаахтайх үйлдэбшгтгээр, учуугааширар үрүлүгүт сывалгышлар. Ол эрхн Дюкуу-стайга жопрон үөрөнөс эмнэ ахык эбигт. Хо-буур, бийигт баар Хатышын ахыкхор М. С. Наумова ахтарьтан 1941 с. нэлшлж 32 сываан Чуралчын Халыров дэжн илшн 1-ий үөрэтэрин кытта саасны нэлшлэж колху-старга тагнаартаабыгтар. Олортон арьайт-ыгналмаахтарын салгыт үөрэтэри кую-нааха 2 сываан курскы ыгылгыгтар Ошн ГТЗ тракторга үөрөжн 1947 сывлааха дж-ри Сываньнан, Мугудайнан, Хатышнан үтүө суобааахтайх трактористаабыт. Дын сываабыллан түмүктэтэхк. П. Н. Старо-

[illegible]

Олус кышас үйлдэмист Проклвий Прокпьевич араас нэрс сэвэрлээх сүүнүнэн тракторист илгээлтартан ардорин, МТС өөртөх суоснар кыһынн Ошга Посельскай-лын 30 сааһытар ыал буолбута. 4 эрэ сын ыал булан олорору кыаһтар 3 саастаах Дунига, бөһөрүн туһун илэк Кешига туһай-ах хаалбытара. Огдообото кыһынн Дуоку-сайга үгүсүк туттаат, туһайахтарын илгэр-тэ туруурута. 4 сыл кысыска тахсан арыа астаагыһыан, ыһыһыаһыттан үлээкин ба-ран, хаан-уруу МТС-гар төһөк, нурмыр-оһо; илгээринн 36 сыл устата эһиһэ су-ок үлээкин ааста, көрөс-хамуруос олорору үөрөтлөрдө, кыһынн үгүтүтл, уолун тра-кторист илгээтэн ыал огортообута анардас кыһыннэ хорсун быйыһа, муудараһа, кы-һыһа.

Ольга Петровна өссө 1941 сыллаахха сарыныз барыгы убайдарын солбуйаары дьахтар кэби санамалга идгитигэр суоллардыырга туруукута. Дьоксуукайга 3 мүйүлүн күрөсү бүтүрүктү, Чурапчы МТС-гар 1,5 тонналаах хаварбах массасынара тиксикбита Кинилии массасынаахх нуучча суопкарлара Плотниковы, Медведеви катары Амурга Востоктан трактор уматытын таһааччы буолбута. Дьа, оңуо баара 2-эки центнердээх буоскулалар куозо үрдүтүр кыһын кинилээн тигинни, аара оңоһуута суох суол суолта мөһүсүүрүү, массасына алдыһаалта, тохуу-хатыла, сиргэ жөгүү дити. Бу кырахан үлө таһаай, тохосомолка кыһы 1944 сыллаахха кыраханьык ыалдьан хаваран суопкартытан тохтосбута. Аны Буоккайлыһы мыл буолан, МТС эргэ уонсайдарын кэриэни дьылзээк бидь буолбута кыһаа санын сүт талыйаах-

тара үөрөхтүгүн салдары 7 орт саба сыраан көчүрүлүштү, кыргызчагы оору ооо ыраатат. Ону алдынан убагындагы сыйлаш дууналары сыйлашты басып, угуу-субу үөрөхтүгүн бүтүрөт, үчүнчү булбулуш. Олорго бүтүп күнөкөзө 5 талышты тушу кызылорз мажаны сыйлашты.

Ийнхэг, аргуйн удирдлаганы ухалдара
Кейна 16 саахыгтан механизматор суулгун
талдъята. Дьонго олохторун ангайбат МТС-гар
дээр тракторист 45 еын харыс да халбарыг
басжа тиймг колхозин тохолоох үзэнг толор-
бугтун юмса дэрин сэтгэ баары? Ийнхэгтний
Проксимоенчкэ дайду үөлүгэр үлэсхир аз
саан буолбат. Саамыг ыраханы дугаран,
таларын саба үүмүгт сүүлүгүн үржэстери,
үрүсхэри өтгүрү холууда кубулуугарга
ыйы айынан урэх бастарлар андге халла-
ан Талца Бахсыгтан Нуотараг, Асмаца, Та-
аттаг, Мэнгэр тийгэ сери оторбута сыра-
тыс-сыбылтай басылта. Арга сабылтай
МТС-га эсхир дэри үгүс суобастаахтык
үлэстэбегэ сыналаммажа да хаалбыг бу-
олдартыш көнүлү. Кейна олугу кэни, сулуру,
саната суох соруудаг толорорун эрэ бисир
ийди. Онго бу 3 ийди, 2 көлүгэн мал дон ха-
ан-уруу тапталлах МТС-гар бүтүн олохто-
рун туран бирэжэ үлэстэбегэриин саатар
МТС устугурийтар дьиз көрүн дьахсыг-
тын быһыытынан сирдэжэтик үйөтсөжө-
хэриин сэтгэ. Огу баара адылары, дьахсыг
үлэстэжэ тракторист калдрар басыаан
тадылаллах механисста үүмүгт ийдиин бир
арастаанналлах юмтору тракторист Петр
Алексеевич Старостини калта буюсудан
көмөгэ 15-с сирдигэр каарыксыгтан
Петр Алексеевичи туоһулуу олорор
сүгүрү. Ийнхэг 2 ийдиин 1 пана суруйдах-
ха, бийни ийдиинг устугурийтарин сүтэн да
хаалдарада юмгул буюсу. Ийдиин юмса
аагтардара юмгүмэтик, аагына ахтылгык
сыһылаанасыгтарга харахха быраараллар.
Үйөтсөжө аагылаах юмсагэр юмгүк түһэр,
итхэл сүтэр.

Ой эрэн МТС, СХТ, ПТС үйлдэрийн байхтгайн агаар дотрыг сүнсүхгүйт-
хотехсүбүт. Ёйстаарьёһаар диниетмел-
рын салһыар ёмчатардлактар-ниел олоно-
р 7 жаднааг жогжээрисхототар, ёһолорин-
жолорин аатын сүтэр длохтардохотар. Хос-
хос сэнээр үүлэлэр, обүтэлэртин иел-
тутгалар. Хос-хос жээг буулхот Ойга Пет-
ровна иаллаа үйлэлэх жэргэнэ сөгт ажарби-
тогун, селгисэтэртин ситэрор саяаллах,
царлорун, сэнээрин үүлэр-сайдар амжир-
рулан хыналтатан, 95-с хсарылар жогж-
курдук тутулдан, ёмчатарылар иелэл буу-
лан, элэлтэ селар. Онуук эрэ буулдохотун!
Үгүе длол ааттар үйлэлэрэ үлгүлүшүн!
Dood!

С. Г. СТАРОСТИН,
ТЮМЕНЬ, УЛД ИСТЕРИКА.

Сайдыы сүөлэ

ЫЛЫНЫЛЛЫБЫТ КОНЦЕПЦИЯ ХАЙЫСХАТА БЫҢААРЫЛЫННА

Республикада бюджет эйгәни үләннәтәрини халыһаңа ырдүүрүн туһуһан сонуну үгүһин сәриңи истибит буһлуһстаһа. Саха Республикада доһду регионнарыһтан биһр бастакыһын 2012-2017 сыһларға бюджетниһи өһтөр тәһитталәрини үләннәтәрини халыһастарыһи уһта халыһастарыһи кәһһәһиһи үрдәтиһи Концептиһиһи мәһһиһи түрәһи.

Хамгааны үрдэлтэйг тиймэстэй үлэ барыктаадын туһууан бууш ыам ыйын 7 күнүтэр дойдун президент Владимир Путин Государственной социальной политикин олоххо килгэрин тэбэһинээрин туһууна" Ыйааар тиймийбэ. Оттон бу сыл атырдыс ыйын 29 күнүтэр Республика президент Егор Борисов 1816-с бэ-дэх Ыйаадынан Конституцияны бөгсөртээн туар. Онон республикада бөгсөрт үлэишгэрин хамгаастарын үрдэлтэй барыла быйаа-шында, сыал-сорук тура.

[illegible][illegible]

Иккинчиси, Концепцияга бий-
ышларыннан бюджет зыгтын тэ-
риллелерин кээкэ катогорин
үлэлиттерин хамнастара үрдүгү.
Бу хайыскага үлэ Рб Президе-
нам бийн 7 күнүзүн 597 №-лук
ыйаадыр олодурган ыйагылар.
Хамнас үрдэлэлиттер ханмык
үлэлиттер хайылыахтарай?
Учууталлар, оро сандын өтөтөчө-
лөрө, медицинскэй үлэлиттер,
культура үлэлиттерө, научнай
уотун социальнай үлэлиттер.

Кэжээ категория үлэһиттэрин хамнастарын үрдүтүнэн сибэк-
тээн үлэ усулуобуйатынан кор-
хамнас кээмэйдэн аттарыт. Рес-
публика Президентэ бюджет эйг-
тин үлэһиттэрин хамнастарын
үрдэтин Концепциятын бигэрэ-
тэр 383№-дээх ыйааһар хамнас
үрдэтинин бодьор, үлэһиттэр
хамнастарын үрдэтин фондатын
кээмэй, эбии үбү-харчыны хайы-
скаларынан аттары бэрээдэгэ
уонна бу үбү-харчыны төрдүн
булгучулаах усулуобуйалара
чопчу ыйааһаллар.

Үгүйс үлэхийг дэхи билээн багшар бэлтгүүрхстара - юм хамнаха тоно үрдүй? Бу үйлдмалга СР Үлэ уонна социальнай сайдмал министрхстолгар бу курдук хо руйдуудлар: уонсай үөрөхтэзэни педагогическэй үлэһиттэригэр - 2012 сэл бэлээн ийһи 1 күнүттэн - 23,3%, 2013 сэл бэлээн ийһи 1 күнүттэн 22,1%. Оскуола инни-исэри үөрөх тэрилтэлэрин педагогическэй үлэһиттэригэр - 2012 сэл бэлээн ийһи 1 күнүттэн - 20%, 2013 сэл бэлээн ийһи 1 күнүттэн - 22,1%. Спорттивнай резэрвэи бэлэмнэр үөрөх тэрил-тэлэрин тренер-преподавателлэ-ригэр, спортсмен-консультант-га 2012 сэл бэлээн ийһи 1 күнүттэн 30%, 2013 сэл бэлээн ийһи 1 күнүттэн - 15%. Үрдүк меди-цинскэй (фармацевтическэй) эбэтэр атын да үрдүк үөрөхтээх медицина тэрилтэлэрин үлэһит-тэригэр, алын уонна орто меди-цинскэй персоналга, социальнай хааччылгы тэрилтэлэрин меди-цинскэй үлэһиттэригэр - 2012 сэл бэлээн ийһи 1 күнүттэн - 15%.

2013 жыл баजारын ыйыш 1 күнүттөн
- 20%.

Онгон хамнас салтны үүрдэйнээ хамнас ихээхэйн уугутгаан олохтоюуд. Ол наадтагтар үлэнтгэр ахсааннарын уонин хамнас ихээхэйн быһаарар амыл мониторинг ыгыттылар буолууд. Итинн сэгсэ, бырабылгалыстыба быһаарыстынан кээжэ категори боджогт үлэнтгэрин хамнастарын ихээхэйн үүрдэини эрэ хиччыйбакса, үлэнтгэр категори яларынан, үлэ усулугубулатынан көрөн, эбни үүрдэини эмээ олохтуур сорук турар. Ол быһагыттан 2012 уонна 2013 сылыарта бадалар ыһын 1 күнүгэр боджогт эйгэтин атын үлэнтгэрин хамнаһа 15% адууу.

Комплексионы олоххо килэлэрин үгүс үбү-харчыны эрэйлер өйдөнөр, бу харчыны барытын суддарыстыбы бодокго убунар кыпар суора эмиз өйдөнөр. Маныаха экономика туһааннаах салааларыгар бодокт проскуотул кавчүүстэхтик туһаныа мисэрлэрэ олохтонууларын түмүтүр тахсыбыт үл-харчы, итээнит бодокт таһынаары источник үбө туһанылыа. Маны олоххо килэлэриниз тустаах министристибөлөр, ведомстволар басыаннаах үлэни сагаластылар.

1) Үлээнгтэр хамнастарын ашлалтын нийлэлийн индексиг сэт түбэлтэвэрэн улаагчларьна. Хамнас үрлэлийн бу олүүтүн судаларыгьна булчулалхтүн мэглэлвэр (2012 ойна 2013 сэл-)

2) Ийн устата үлэ биржээсний

төмөр үйлдвэрийн урсгал үйлдвэрлэл (үйлдвэрлэлийн) төмөрлөг үйлдвэрлэгчид нийслэл хамгаас републикаар олохтоосгүй хамгаас алын кээжээгнийг нэмэгдээр суох буолара хаачааһынахтах (2012 сны бэлгэн ийин 1 түрүгэр хамаас алын кээжээг 8544 солк тэнгизин туурал).

3) Тэрийтэлэр үлэмэрин кэдыүүстэрин үчүстээн, тустээн усулуобуйа түтүһүлэр бүөлүлүһүнэ, корулуһунэ (бирэксэ фондатын улаатыһыарыи) корүлэр Тэрийтэ кэдыүүстээн үлэмэрин кордөрүүлэр - административнай-салайар усина аһын персонал ахсаанын сөпкө аттарыһа, тэрийтэ үлэмэин хааһыстыбатын кордөрүүтэ түспүсүтэ, джохоту кимлэрэр үлэмэтин кимлэрэр үп улаатыһа, кэдыүүстээн контракт механизмын түһүһүн чолд.

Республика — экономикатын сайдышытар сәттеңх усулдубууланы тәрийеи, нәһилеишә олурун таһышыи, дохуугун үрүиш — республика бырабыытагыстыбатыи үлэтии биер сурун сырта. Калар өстүтүр соғрапалый саяла-соғрука коруулар үбү-харапыи кәдүүүстөхтик туһаныи механымарыи олохтуурга, суварыи-еһаи ыһаныи эбәһәтидистибәлэрин уоһи оһу үбүлүүр кыаы собулэһиһтөргө туһаайышыи быт үлэ — соғралыи политикәи бир сурун хайысхатыиан буолгоһи.

Үлэ сыһыаннаһылытын
башпуруохугар Департамент.

[illegible]